

Informe del rector al Claustre del 9 de juny de 2009

Universitat Pompeu Fabra

Membres de la Mesa del Claustre,
Membres del Consell de Govern,
Membres del Consell de Direcció,
Amigues i amics claustrals,

Com que tots els membres del Claustre disposeu des de fa ja uns dies de la versió escrita i detallada de l'informe preceptiu al Claustre i com aquest curs ha estat un curs amb eleccions a Rector, on la comunitat m'ha renovat la confiança per un nou període, considero adient dedicar aquest espai de temps a presentar una mica el projecte de futur de la Universitat, tal i com ara mateix l'estem configurant a través del que hem anomenat *Estratègia UPF25 anys*.

Els projectes institucionals estan fets a partir de l'acció concertada i col·lectiva de moltes intencions individuals, amb això vull dir que al darrere sempre hi ha les persones. Per això, vull començar recordant que, en les darreres setmanes, la Universitat ha lliurat la seva màxima distinció, el guardó d'honor, a dues persones molt significatives a la recent història de la universitat: a títol pòstum, a l'anterior Presidenta del Consell Social, Mercè Sala; i al Prof. Andreu Mas-Colell que, a banda de complir els seixanta cinc anys, es troba com qui diu preparant les maletes

per fer-se càrrec a Brussel·les del lloc de més responsabilitat de la recerca a Europa: la secretaria general de l'European Research Council. La combinació de talent personal, visió de futur i compromís públic i institucional d'aquests dos destacats membres de la nostra comunitat és el que voldríem per enfocar l'esdevenidor. Sense la Mercè o sense l'Andreu, la UPF seria pitjor del que és i, per això, al nostre projecte li calen persones fetes d'aquesta manera. Persones com ells ens esperonen a seguir bastint el nostre projecte comptant, en primer lloc, amb les persones que conformen la nostra comunitat.

Sóc conscient -i no vull amagar-me'n- que aquests darrers mesos hi ha hagut desavinences amb alguns sectors de la comunitat.

Vull reiterar, pel que fa als estudiants, el meu compromís amb l'educació superior, entesa com un servei públic, i amb la cerca del diàleg com a via per resoldre totes les dificultats que trobem en el camí, sempre dins d'un clima de respecte per les regles que ens vinculen a tots i afavorint la participació activa de l'alumnat.

En relació al personal docent i investigador, vull assenyalar que la transparència ha de seguir inspirant de manera cada vegada més patent la nostra política de professorat, l'accés a les places de professor i la promoció, que han d'adaptar-se al nou sistema general d'acreditacions.

Respecte al personal d'administració i serveis, vull fer palesa la voluntat d'avançar cap un model més transparent i, també, més eficient de la

nostra organització, comptant amb vosaltres en tots els moments del procés, des del disseny a l'aplicació.

Així, vull manifestar clarament que el govern que encapçalo manté el ferm compromís de sostenir tot el diàleg que calgui per aconseguir que tots estiguem convençuts de caminar en la mateixa direcció.

Però tornem a l'*Estratègia UPF25 anys*. Aquesta estratègia s'articula entorn quatre eixos dels quals m'heu sentit parlar moltes vegades: la qualitat dels nostres ensenyaments (de grau, postgrau i doctorat); una qualitat basada en la vàlua de la nostra recerca perquè el nostre ha de ser un *Research, based learning*, la internacionalització i la bona governança i gestió. Coneixeu extensament aquests punts: es trobaven recollits al meu programa, els hem explicat bastament. Em limitaré a fer dues coses: en primer lloc, assenyalaré com a botons de mostra algunes realitats esperançadores d'aquests quatre àmbits. En segon lloc, exposaré quins són, al meu parer i al del meu equip de govern, els valors i la visió que cal que hi hagi al rerefons d'aquest projecte.

El curs 2009-2010 totes les nostres titulacions estaran adaptades a l'espai europeu d'ensenyament superior. Serem la primera Universitat catalana en fer-ho, de manera consistent amb el nostre compromís amb una docència de qualitat, que situa l'estudiant al bell mig del model. A la campanya electoral de 2005, ja vaig prometre que les coses serien d'aquesta manera. Els propers anys hem de ser capaços d'oferir una xarxa de titulacions transversals que facin dels nostres estudis de grau i postgrau una oferta diferenciada d'excel·lència. De fet, l'aposta per

aquest tipus de programes transversals com a mecanisme per assolir una formació integral de l'estudiant pot esdevenir, de cara al futur, un altre dels trets distintius de la nostra Universitat.

El nombre d'estudiants estrangers als nostres màsters s'apropa al 40% i el nombre de tesis doctorals ha superat amb escreix el centenar a què em referia a l'informe de l'any passat. Això fa més creïble la nostra aposta per ser una Universitat amb un biaix al postgrau i a la recerca.

En un estudi recent, la Universitat Pompeu Fabra ha resultat la primera entre les espanyoles, la cent set del món, amb la recerca mesurada per citacions a les publicacions referenciades. Tenim la convicció que, en aquest àmbit, el camí per recórrer és molt llarg i prometedor. Disposem, ara, de millors instal·lacions: hem inaugurat el Campus de la Comunicació-Poble Nou, que reuneix les condicions necessàries per bastir un projecte de l'àmbit de la comunicació de la màxima rellevància internacional. D'altra banda, una vegada consolidat el PRBB i en un moment en què estem treballant en la remodelació de l'edifici de Dr. Aiguader (que, des d'aquest curs, ofereix el nou grau en Medicina) i del Campus de la Comunicació-Poblenou, els propers anys, esmerçarem els nostres esforços inversors –si la convocatòria de Campus d'excel·lència i les altres iniciatives sobreviuen a la crisi econòmica- a millorar l'entorn del Campus de la Ciutadella: varem néixer com una Universitat de ciències socials i humanes i aquesta és una de les nostres dimensions constitutives.

D'altra banda, la nostra raonable grandària i les nostres bones pràctiques ens poden dur a ser més agosarats amb determinades polítiques de governança, que haurem de decidir ben aviat, i que abasten des del govern intern de la Universitat a la definició d'una estratègia més sòlida i articulada en l'entorn del Grup UPF, que ens proporcioni unes regles transparents de govern del grup.

Però ara, deixeu-me compartir amb vosaltres, breument, quina és la visió i quins són els valors que hi ha darrera d'aquest projecte comú i que, de fet, ja vaig anunciar en el discurs de la meva presa de possessió ara farà, no arriba, tres mesos.

Visió:

La Universitat Pompeu Fabra ha d'esdevenir una de les universitats europees capdavanteres, desenvolupant un model d'identitat pròpia teixit amb una docència de qualitat que garanteixi la proximitat i la implicació dels estudiants; una màxima internacionalització i una rotunda orientació a la recerca i a la innovació. I ho ha de fer en els tres àmbits que li són propis i que situen la persona i la seva relació amb la polis al bell mig del projecte de la Universitat: ciències socials i humanitats, ciències biomèdiques i ciències i tecnologies de la informació i la comunicació.

Valors:

D'altra banda, els valors que nodreixen el nostre projecte es podrien sintetitzar en quatre.

Una universitat governada col·legialment

La col·legialitat significa concebre la Universitat com un conjunt de persones que es tenen igual consideració i respecte en la seva activitat acadèmica. Aquest col·legi de professors s'expressa en un clima de cooperació entre iguals, conjuntament amb els estudiants (de grau i postgrau) i el personal d'administració i serveis. El sistema de governança ha de ser capaç de reproduir aquest valor de la col·legialitat i ha d'inspirar la constitució i l'actuació del Claustre, el Consell de Govern, les Juntes de les Facultats i Escoles i els Consells dels Departaments.

A la col·legialitat li és complementària la subsidiarietat, que s'ha d'entendre com un compromís a prendre les decisions el més prop possible de l'àmbit a què han d'afectar. Això comporta que la direcció de la recerca de la universitat la decideixen els investigadors al si dels seus grups de recerca, en el context dels departaments; i que l'orientació docent dels estudis la decideixen els professors, amb la cooperació dels estudiants, al si de les Facultats i els Centres.

Això és compatible amb una gestió eficient des del punt de vista econòmic, si bé la dimensió gerencial del govern de les universitats, que hi és i és important, no ha de tenir prioritat sobre la dimensió col·legial.

Un compromís indefugible amb la llibertat acadèmica

La llibertat acadèmica és el valor central de la universitat, entesa com a absència de restriccions per fer investigació i docència, per parlar i publicar, només sotmesa a les regles i pautes de les comunitats científiques en una societat democràtica, sense entrebancs en la recerca

de la veritat. Aquesta és la veritable garantia d'independència dels universitaris. Si preservem la llibertat acadèmica, les amenaces que alguns temen s'esvairan i cediran.

Una Universitat que expressa la unitat del saber

La Universitat està concebuda com una recerca global i unitària del saber, de manera que el coneixement de les disciplines més abstractes està íntimament connectat a les disciplines més aplicades; la comprensió de les cultures més antigues és rellevant per les societats del present. Per aquesta raó, també les diverses disciplines representades a la Universitat s'han de concebre com a diverses en l'equitat: els cultivadors de les disciplines han de ser capaços d'apreciar les contribucions dels altres, produint així una reciprocitat paritària entre els àmbits del coneixement. Aquesta paritat ha de traslladar-se també al reconeixement mutu que han de tenir les dues grans tasques dels universitaris: la docència i la recerca. Si ho fem així, una altra de les crítiques que hem sentit aquest dies s'apagarà. Em refereixo a la idea que la universitat europea pot perdre el seu llegat humanista. Això, realment, seria un desastre. Però si preservem aquesta idea unitària del saber, llavors la reciprocitat preservarà l'humanisme.

Una universitat arrelada al país i oberta al món

El primer compromís de la Universitat és que la formació dels seus estudiants i la recerca dels seus investigadors contribueixi decisivament a millorar el benestar material i a enriquir el teixit social i cultural de la societat de la que forma part. En el cas de la Universitat Pompeu Fabra, això comença per un compromís indefugible amb la ciutat de Barcelona:

amb l'esperit emprenedor de la seva indústria i el seu comerç, amb l'esperit de llibertat i justícia de les seves associacions i institucions cíviques, amb l'esperit refinat de la cultura, expressada als seus teatres, auditoris, museus, galeries, editorials, llibreries, biblioteques. Aquest compromís ha de ser capaç d'estendre's i transformar-se en una contribució cabdal a la societat i a la cultura catalana, espanyola i europea, en un context on es formen i conviuen ciutadans del món i per al món.

No ens ha de fer por obrir-nos al món. Per a la cultura catalana, la possibilitat de comptar amb investigadors que treballen en xarxa amb els millors departaments universitaris i centres de recerca a nivell mundial representa una gran oportunitat; com també ho és el fet d'impartir estudis de postgrau reconeguts internacionalment per la seva qualitat; o el privilegi de comptar amb la participació activa tant d'estudiants com de professorat de perfil internacional que debaten i intercanvien experiències, ampliant així el nostre punt de vista de la realitat. Tot això - i més- és possible gràcies a que, entre tots, hem construït un campus multilingüe on la comunicació entre les persones és possible, almenys, a través de tres idiomes, rellevants per diferents motius, com són el català, el castellà i l'anglès.

Aquesta projecció catalana que, a nivell intern hem vehiculat, entre d'altres, a través de la primera edició en anglès d'una selecció (anotada i traduïda) de l'obra de Pompeu Fabra (que, sens dubte, contribuirà a la projecció del català a l'exterior), també l'hem duta a terme, en cooperació amb la resta d'Universitats públiques catalanes, amb la constitució de la

Universitat de Catalunya. En aquest sentit, voldria matisar que la Universitat de Catalunya no és altra cosa que el nom d'una plataforma que aplega les vuit universitats públiques catalanes per fer més visible, a Europa, el discurs i posicionament català sobre els canvis que estem vivint en matèria educativa. L'instrument escollit per a fer-ho ha estat el "Llibre Blanc de la Universitat de Catalunya", presentat l'estiu passat, i que a banda de recollir el punt de vista català a la reflexió europea de la Universitat també esdevé un full de ruta comú de les universitats públiques catalanes; sempre sota la premissa que cada universitat té el seu propi perfil, els seus objectius i la seva estratègia singular per assolir-los. En síntesi, la Universitat de Catalunya és un exemple de com vuit universitats singulars, de perfil ben diferent i que, fins i tot, competeixen entre elles, saben treballar plegades per millorar el posicionament conjunt.

En síntesi, en la mesura que treballem amb aquests valors, a banda de formar professionals més preparats, capaços de contribuir a millorar el nostre sistema econòmic i social, també formarem ciutadans més crítics, amb major capacitat deliberativa, més compromesos amb la llibertat igual de tothom; millorant, per dir-ho així, la textura civil de la nostra democràcia.

Deixeu-me fer ara una reflexió sobre el finançament, donada la situació de crisi econòmica que vivim en aquests moments. Una situació de crisi econòmica, per cert, que no és com una plaga bíblica, vull dir que té responsables que han mostrat una quasi infinita manca de capacitat d'assumir les seves obligacions socials i que han estat víctimes de la

cobdícia, propiciant aquesta sensació de desencís i malestar que senten moltes persones, en especial les més joves. Amb tot, al nostre projecte li cal un finançament estable i sostenible que passa per, almenys, tres eixos: a) el compromís del govern d'arribar almenys a una inversió de l'1'5 % del PIB, b) l'establiment per part de la Universitat d'una millor estratègia d'Alumni, adreçada als antics estudiants, que a les millors universitats del món representa entorn el 25 % del seu finançament i sobre la qual ja estem treballant i c) el canvi cultural, amb incentius fiscals, d'una cultura del mecenatge que haurà de permetre a les universitats disposar de fons patrimonials i dels seus rendiments.

Tot això ha de fer-se millorant substancialment la política de beques i ajuts a l'estudi que, a Espanya i Catalunya, és encara molt insuficient. Malauradament, encara avui, per exemple, les persones nascudes a les famílies de la classe mitja alta tenen més del doble de probabilitats d'estudiar a la Universitat que no pas les persones nascudes en una família de classe mitja baixa. Aquests mesos hem sentit moltes vegades la idea que Bolonya és equivalent a la mercantilització de l'educació superior, a la privatització de la Universitat. És plenament fals. No hi ha cap país europeu que hagi considerat abandonar el seu model d'universitat pública, un model que forma part del codi genètic de l'Europa contemporània. Tampoc és cert que ara les empreses condicionin els plans d'estudi o la recerca de les nostres universitats. Les universitats són, a Europa, institucions molt antigues amb una ampla tradició d'autonomia; ningú no gosaria condicionar les universitats en la seva tasca acadèmica. Això només ho han fet, històricament, els governs autoritaris. Les empreses saben que les seves contribucions econòmiques

a les universitats redunden en el seu prestigi i actuen en conseqüència. Per tant, un millor finançament haurà de venir, també, d'aquesta major implicació dels actors de la nostra economia,

Ara bé, el que sí hem de tenir clar és que el repte de les nostres universitats per al futur consisteix a fer compatibles dos ideals que, de vegades, estan en tensió. D'una banda, ens cal mantenir i ampliar el nombre de persones que accedeixen a l'educació superior a Catalunya, que ara són una mica més de 200.000, a l'entorn del 35% de la població en edat de fer-ho –xifra que, en vint-i-cinc anys i malgrat la caiguda de la corba demogràfica, s'ha doblat-. D'altra banda, també cal que la nostra Universitat sigui capaç de formar una capa cada vegada més ampla de professionals, els millors del país, i sota criteris que depenguin únicament del talent i no de l'origen social. Quan els ideals estan en tensió, com ens passa tan a sovint en els nostres projectes personals, hem de ser conscients que ens cal triar i que, en triar, sacrificuem alguna cosa de valuosa, tenim alguna pèrdua. Un pensador cabdal del segle XX ho va dir millor que ningú, em refereixo a Isaiah Berlin, i amb això acabo:

La noció d'un tot perfecte, la solució última en la qual totes les coses bones coexisteixen em sembla no merament inassolible – això és un truisme- sinó conceptualment incoherent. Alguns dels béns majors no poden viure junts. Es tracta d'una veritat conceptual. Estem condemnats a elegir i qualsevol de les nostres eleccions pot comportar una pèrdua irreparable.

En qualsevol cas, la nostra elecció serà sempre favorable a preservar la dimensió pública de l'ensenyament superior i de la recerca, convençuts que la cohesió social és un dels trets definidors d'una societat ben ordenada.

Moltes gràcies